

Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta
Ústav pro dějiny umění

Studijní program Dějiny výtvarného umění

Jan Mergl

**Výtvarný vývoj produkce Harrachovské sklárny v Novém Světě
1850-1940**

**Art Development of the Production of the Harrach Glassworks
in Nový Svět 1850-1940**

TEZE

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Jana Kybalová, CSc.

2014

České sklo je celosvětově považováno za jeden z nejvýznamnějších projevů uměleckořemeslné tvorby. Pojmem „české sklo“ je dnes označován kulturní fenomén, k němuž byly historické předpoklady položeny již hluboko v minulosti středověkou sklářskou výrobou a k jehož opodstatnění poté přispěla slavná období českého sklářství doby baroku, biedermeieru a secese i autorská tvorba nedávné minulosti. „České sklo“ ovšem není pojmem novým, neboť s termínem „Bohemian Glass“ se setkáváme již v 19. století, kdy jím v Anglii, kam vývoz českého skla z velké části směřoval, bylo označováno sklo typického provedení a charakteristického vzhledu. Sklo, jehož synonymem, vzorem a měřítkem byla produkce sklárny v Novém Světě v Krkonoších, na panství spravovaném hraběcím rodem Harrachů.

Harrachovské sklárně v Novém Světě v Krkonoších patří jednoznačně přední místo mezi podniky, jejichž přičiněním si v minulosti česká sklářská produkce své výlučné místo vydobyla a které se v minulosti o proslulost Čech jako výtvarně i technologicky progresivního centra sklářství zásadně zasloužily. Sklárna, zmiňovaná v písemných pramenech již počátkem 18. století, však zaujímá mezi českými výrobci dekorativního i nápojového skla jedinečné místo nejen svou třisetletou historií.

Tradičně vynikající řemeslná zručnost, technologické zázemí a především prozíravá snaha využívat, ale i vlastním přínosem rozvíjet nejrůznější postupy v práci s křišťálovým i barevným sklem sklárně vždy umožňovaly pohotově reagovat na stylové změny, jimiž sklářská tvorba během 18. až 20. století procházela. Na špičkové, v nejednom případě nedostižitelné kvalitě řemeslného provedení i na umělecké úrovni harrachovského skla a na jeho mezinárodní proslulosti se v průběhu doby zásadním vlivem podílely četné významné osobnosti sklářského světa, technologové i umělci.

Nevšední schopnost rychle a svébytně odpovídat na nejnovější vývojové tendence ovlivňující uměleckořemeslnou tvorbu sklárně přinášela mnohá ocenění na domácích i mezinárodních výstavních přehlídkách, včetně všech důležitých výstav světových.

Souběžně s tím sklárna vždy hledala a zpravidla velmi úspěšně nalézala cestu, jak svojí produkcí proniknout na evropské i zámořské trhy, na stoly aristokracie, do interiérů měšťanstva a posléze i do sbírek muzeí, znalců a milovníků sklářského umění.

K tématu harrachovské sklárny a její produkce

Harrachovskou sklárnu a její sklo lze bezpochyby rovněž považovat za fenomén. Její výjimečné postavení nejen mezi českými, ale i evropskými a světovými výrobci skla není ovšem dáno jen nedostižitelně dlouhou, již tři století trvajícím dobou její nepřetržité činnosti. K jedinečnosti sklářské hutě v Novém Světě po většinu tohoto období přispívala zejména schopnost pohotově reagovat na nové stylové podněty udávající směr vývoje uměleckořemeslné tvorby. Reakce však nespočívala v pouhé odezvě, nýbrž v rozvinutí možností, v tvůrčím rozpracování a vzápětí ve vlastním výtvarném i technologickém přínosu do oblasti špičkově zpracovaného ozdobného a stolního skla. Nevšední schopnost rychle a svébytně odpovídat na nejnovější vývojové tendence ovlivňující uměleckořemeslnou tvorbu sklárny přinášela mnohá ocenění na domácích i mezinárodních výstavních přehlídkách, včetně všech důležitých výstav světových.

Je proto zřejmé a logické, že minulost sklárny v Novém Světě a vysoká výtvarná úroveň a řemeslná kvalita její produkce dlouhodobě přitahují zájem historiků. Ke starším pracím, které se dotýkají především dějin sklárny v 18. a 19. století, patří studie Ferdinanda Menčíka a Karla R. Fischera, na ně pak nově a podrobněji navázali Vlastimil Vinter, Karel Hetteš a Stanislav Urban. Postupně byla také soustředěna pozornost na harrachovskou produkci a její vývoj, první takto zaměřené uměleckohistorické studie a rozborů jsou spojeny se jménem Gustava. E. Pazaurka a jeho základními pracemi o českém a evropském skle 19. a počátku 20 století.

Zásadní zlom v přístupu ke zhodnocení uměleckořemeslných kvalit harrachovské produkce 19. století však znamenala až dlouholetá badatelská a rozsáhlá publikační činnost Jarmily Brožové. Jako první, na základě podrobného, o široké znalosti obecných souvislostí uměleckořemeslné tvorby se opírajícího studia archívního fondu novosvětské sklárny, přinesla detailní rozbor jednotlivých skupin a typů harrachovského skla doby empíru, biedermeieru a druhého rokoka. Současně v širších, mezinárodních souvislostech poukázala na jeho význam jako hlavního reprezentanta „českého skla“ a podnítila zájem domácích i cizích badatelů o další zpracování tématu.

Zatímco historizující produkce z doby po roce 1860 zůstávala i přes drobné a víceméně povrchní pokusy nepovšimnuta, vzrůstal zájem o harrachovskou secesní produkci z doby kolem roku 1900. Na prvotní souhrn poznatků získaný historičkou umění Alenou Adlerovou na základě studia harrachovského skla v českých muzejních sbírkách navázala svojí monotematickou prací, podloženou zčásti výzkumem ve firemním archívu, Jana Svatoňová. Ta se pak, ve spolupráci s Janou Urbancovou, autorkou jubilejních výstav sklárny a první expozice Muzea skla v Harrachově, podílela i na prozatím posledním stručném souhrnu historie sklárny vydaném v roce 1988. I v něm však byla jen okrajově věnována pozornost podstatným změnám ve výtvarném vývoji harrachovského skla v poválečném období. Autentické informace k této pro historii sklárny zásadní etapě přinášejí soudobé časopisecké články Josefa Rabana a Arseny Pohribného.

Přes odborný zájem, který se soustřeďoval jak na historii novosvětské sklárny, tak na průzkum a následné umělecko-historické zhodnocení vybraných kapitol z její produkce, zůstávala stranou pozornosti ta období, jejichž přínos nebyl ze zřetele výtvarného či technologického považován za důležitý. Převládající názor o úpadku úrovně uměleckořemeslné - a tedy i sklářské tvorby - v době historizujících směrů znamenal, že až na drobné pokusy nebyly ani sledovány souvislosti a ani řešeny otázky stylového vývoje harrachovského skla z 2. poloviny 19. století.

Zůstávala tak ovšem nevyplněna závažná mezera, z umělecko-historického pohledu dluh, jehož splacení je nutnou podmínkou pro pochopení kontinuity přínosného vývoje českého sklářství jak v dobách, kdy stálo v čele evropského uměleckořemeslného dění, tak v obdobích, která jsou, nezřídka stále ještě mylně, chápána jako období výtvarné stagnace či úpadku. Tento dluh přetrvával i přesto, že v nebyvalé šíři dochovaný archívní materiál (výrobní dokumentace, účetní doklady, firemní korespondence a další prameny) i sbírkové fondy českých i zahraničních muzeí poskytují jedinečnou příležitost detailně a z různých hledisek sledovat a umělecko-historicky komentovat vývoj harrachovské produkce zejména v poslední třetině 19. a první třetině 20. století.

Východiskem nového teoretického přístupu k harrachovské historizující produkci a k analýze jednotlivých rychle se střídajících etap přijímání tvarových

typů a výzdobných prvků neo-stylů v tomto období je pochopitelně základní výzkum archívních pramenů a artefaktů v muzejních sbírkách. Základní výzkum se soustředil zejména na průzkum těch historických sokladů, které nabízejí možnost získání nových poznatků o produkci sklárny. Jsou jimi jednak rozsáhlé účetní záznamy a korespondence v archívním fondu Harrachovské sklárny Nový Svět ve Státním oblastním archívu v Zámrsku, jednak soubor více jak třisetpadesáti knih výrobní dokumentace a další uměleckohistoricky cenné materiály uložené v archívu a kreslírně sklárny. Důležité informace poskytly rovněž další prameny, mimo jiné také Gedenk-Buch sepsaná pokladníkem sklárny Karlem Jelínkem v roce 1891.

Výzkum již v počátcích potvrdil předpoklad, že práce s prameny umožňuje především získání důležitých podkladů nejen pro identifikaci harrachovského skla, ale i pro systematické časové utřídění a co nejpřesnější určení a detailní rozbor jednotlivých typů a skupin výrobků, podílu a přínosu návrhářů či spolupracujících firem.

Získaná zjištění byla následně kombinována s průzkumem a zhodnocením fyzických dokladů produkce – harrachovského skla z početného fondu historické vzorkovny výrobků sklárny v Muzeu skla v Harrachově a ze sbírek v českých a zahraničních muzeích. Zásadní a nenahraditelné, jinak nedostupné informace vplynuly z průzkumu početně i typově obsáhlého sbírkového fondu Glasmusea v německém Pasově. Důležité poznatky přinesla kolekce harrachovských skel v Uměleckoprůmyslovém museu v Praze, v jehož depozitářích se nacházejí jak historicky významné dary Vojtěcha Lanny a Gustava E. Pazaurka, tak i část původní firemní vzorkovny. Významné podrobnosti poskytl průzkum reprezentativních, vesměs přímo od sklárny zakoupených, někdy dokonce Janem hrabětem Harrachem darovaných souborů skel ve sbírkách muzeí v Čáslavi, Chrudimi či Klatovech. V tomto ohledu vyniká kolekce získaná již roku 1886 do muzejních sbírek dnešního Západočeského muzea v Plzni, která obsahuje několik unikátních exponátů ze světových výstav.

Výzkumný projekt vyústil v souhrnný, systematicky členěný uměleckohistorický pohled na mnohotvárnou podobu harrachovského skla v průběhu všech sledovaných období jeho výtvarného vývoje. Kapitoly zabývající se odezvou stylových proudů doprovází více jak třista příkladů dekorativního

a nápojového skla. K jejich výběru bylo přistupováno se snahou představit harrachovskou produkci v co nejširším spektru, prostřednictvím početné dokumentace pak názorně přiblížit podmínky a proces jejího vzniku. Důležité bylo rovněž s co nejvyšší objektivitou poukázat na některé starší chybné údaje i nedávná mylná a prameny nepodložená tvrzení zkreslující pohled nejen na harrachovské, ale i české sklo obecně.

Zvláštní pozornost, zejména v průběhu 2. poloviny 19. století, je v práci soustředěna na výstavy, jichž se sklárna účastnila, neboť právě příprava výstavních kolekcí byla vždy silným podnětem, který v následujícím období progresívně ovlivnil vznik nových návrhů i technologický vývoj harrachovského skla. Znovu či zcela nově je připomenuta řada osobností, jejichž řemeslné schopnosti, zkušenosti či umělecké nadání pomáhaly udržovat sklárnu v Novém Světě vždy v popředí české i světové sklářské tvorby.

Etapy vývoje harrachovského skla v letech 1850 až 1945

1850 – 1875

Harrachovské sklo doby doznívajícího druhého rokoka a nástupu novorenesance

V harrachovském vrstveném a malovaném skle padesátých a šedesátých let sice ještě dlouho doznívají členité tvary a pestrá barevnost druhého rokoka, zároveň se však do jeho podoby začínají promítat nové vlivy antikizujícího a posléze, s největší intenzitou v době příprav na Světovou výstavu ve Vídni roku 1873, i novorenesančního stylu.

S druhým rokokem se uzavírá více jak tři desetiletí trvající období, během něhož české sklářství výrazně iniciovalo a ovlivňovalo směřování stylového vývoje a udávalo podobu sklářské tvorby. V polovině 19. století však na evropskou scénu důrazně vstoupilo sklářství anglické, v němž českým výrobcům a zejména harrachovské sklárně, jejíž vývoz z velké části právě do Anglie směřoval, vyvstal vážný konkurent. Nový slohový proud, jemuž prostředím viktoriánské Anglie dopřávalo značnou podporu a který našel v tvarech i

dekorech zdroj a předlohy v uměleckořemeslné tvorbě antického starověku, se stal vzorem, na který museli skláři v Novém Světě nezbytně reagovat.

Významnou příležitostí představit harrachovské sklo nejen anglickému publiku se stala Velká výstava průmyslových prací všech národů pořádaná v Londýně roku 1851, první ze světových výstav, které po následující polovinu století významně ovlivňovaly podobu uměleckořemeslné produkce. Harrachovská sklárna v Londýně předvedla z uměleckého hlediska promyšlený a po technologické stránce tradičně dokonale zpracovaný soubor zejména dekorativního skla, včetně váz s malovanými antikizujícími postavami. Výstavní kolekce vyvolala očekávanou odezvu a Františku Arnoštovi hraběti Harrachovi byla udělena výstavní medaile.

S obdobným úspěchem, postupně ale i s kritickým názorem poukazujícím na uměleckou stagnaci produkce, se harrachovská sklárna setkala i na dalších světových přehlídkách v Paříži v Londýně v letech 1855 a 1862. Vedle monumentálních váz a složitě brusem a malbou dekorovaných exponátů však bylo na druhé londýnské výstavě poprvé zastoupeno také sklo zdobené emaily malovanými ornamenty a figurálními motivy převzatými z německé renesance. Tzv. staroněmecké sklo s typickými tvary velkých válcových vítacích číší-humpenů a kulovitých römerů z hladkého zeleného skla, zdobených pestrými akantovými rozvilinami, postavami minnesengrů či heraldickými znaky, se stalo nejúspěšnějším harrachovským příspěvkem ve stylu nastupující novorenesance. Tvořilo poté i velkou část expozice na Světové výstavě konané roku 1873 ve Vídni.

1875 – 1895

Harrachovské hutní a malované sklo v orientalizujícím stylu

Ve druhé polovině sedmdesátých let se ve sklárně začínají intenzivně rozvíjet především hutní techniky zpracování. Vývoj byl zprvu soustředěn na nové možnosti povrchové úpravy prostřednictvím hutních irisů a na znovuzivení venezianizujících technik. Druhý směr, jenž poté výrazně poznamenal produkci v následujícím desetiletí, rozvíjel tradiční způsoby práce s plasticky tvarovanými nálepy či ovinutou nití. Za nejsilnější podnět k postupnému rozvoji plastické

dekorace v podobě rostlin a poté i drobných zvířat lze považovat vliv zájmu o umění zemí Dálného Východu, především Japonska.

Vedle nálepů přineslo zaměření na hutní techniky i několik dalších způsobů dekorace, na nichž harrachovští sklářští mistři rozvinuli své zkušenosti v práci se žhavou sklovinou. K nejzajímavějším novinkám této doby patří sklo Floret s nabíhanými vzory či znovuobjevené aventurinové sklo, využíváno bylo i zatahování slídy a dalších materiálů.

Rozvoj hutní produkce počátkem osmdesátých let však neznamenal výraznější ústup malovaného skla. I zde se zřetelně projevil vliv umění Orientu. Na žádnou jinou stylovou tendenci po roce 1870 sklárna nereagovala pružněji a v takové šíři nových typů tvarů a dekorů, jako na vlnu zájmu o uměleckořemeslnou tvorbu zemí asijských zemí.

Zásadní podíl na tom měl firemní kreslič a návrhář Josef Petříček. I když se jeho tvorba často opírala o předlohy ornamentálního umění předkládaného v širokém výběru soudobými edicemi Owena Jonese či Augusta Racineta, patřila jím navržená skla v orientalizujícím, ale i v novorenesančním a novobarokním stylu k vrcholným ukázkám českého sklářství na světových výstavách v Antverpách roku 1885, v Paříži 1889 a posléze i v Chicagu 1893.

Zvláštní místo mezi výstavními kolekcemi z konce století zaujímá soubor představený na Zemské jubilejní výstavě v Praze roku 1891. Vedle Petříčkových návrhů a skel podle ředitele sklárny Bohdana Kadlece se ve zvláštním stánku sklárny Jeho Osvícenosti hraběte Jana Harracha objevily i orientalizující malované vázy a novobarokní ryté poháry vzniklé ve spolupráci s architektem Antonínem Hellméssem z pražské Uměleckoprůmyslové školy či mísy v arabském stylu od Gustava Schmoranze.

1895 – 1910

Harrachovské secesní sklo

Pro harrachovské sklo doby secese je charakteristická ojedinělá šíře využití nejrůznějších postupů dekorace skla hutními i rafinačními technikami a jejich kombinacemi. Díky schopnostem ve zpracování skla tradičními i zcela nově zaváděnými postupy mohla sklárna rychle vstřebat a poté i s vlastním

přínosem rozpracovávat podněty přicházející z hlavních center rozvoje secesního stylu.

Rozvinuté zkušenosti s technikami práce se žhavou sklovinou, získané v průběhu osmdesátých a devadesátých let, poskytly možnost pohotově reagovat na sklo Američana Louise Comferta Tiffanyho představené roku 1897 na výstavách v Liberci a ve Vídni. Opřádání žhavým vláknem sčesaným do péřovitých motivů a perleťově lesklé irisování pak bylo základem k vlastním sériím dynamicky působících váz.

Vznik dalších variant hutních skel, zejména provedení s firemními názvy Jaspis a Hekla, spadá do období počátku návrhářské činnosti Julia Jelínka, který ve sklárně jako kreslič a návrhář působil od roku 1900.

K podobám secesního harrachovského skla neodmyslitelně patří sklo leptané. Počátky používání leptaných dekorů na barevně vrstveném skle v Novém Světě lze klást do let 1897 až 1898, v převládajících florálních dekorech se zřetelně projevuje poučení francouzskými vzory. Právě leptané vázy tvořily velkou část výstavního souboru představeného na Světové výstavě v Paříži roku 1900. K ocenění zlatou medailí přispělo i sklo s obdobně malovanými rostlinnými motivy.

Z Nového Světa putovaly do Paříže i emaily zdobené holby a vázy, unikátní práce navržené architektem Janem Koulou pro tzv. Český interiér, vzniklý s podporou Obchodní a živnostenské komory v Praze.

Proud francouzské florální secese v podání Emila Gallé přinesl nové možnosti i pro ryté sklo. Stejně jako u skla leptaného a malovaného převládají také u hluboce provedené rytiny z doby kolem roku 1900 rostlinné motivy, zejména květiny oblíbené v secesní grafické a uměleckořemeslné tvorbě – růže, lilie, vlčí mák či plamének. Možnosti florální rytiny v kombinaci s hutními postupy vyvrcholily v sérii Florida z roku 1904. Barevné nálepy rozmístěné do určené kompozice jsou rytcem upraveny do podoby kvetoucí rostliny či větévky s ovocem. Sklo Florida působí nejen živou barevností nálepů, ale i plastickým efektem, a lze jej hodnotit jako vrchol harrachovské secesní produkce.

1915 – 1940

Harrachovské sklo v období art deco – tvorba Rudolfa Schwedlera

Dvacátá a třicátá léta znamenala z hlediska ekonomického vývoje jedno z nejsložitějších období v historii sklárny. Po smrti Jana hraběte Harracha ji převzal syn Otto Jan Nepomuk Harrach, jehož zájem o podnik byl pouze formální, a tak řízení provozu a rozhodování o struktuře výroby nechával na ředitelích a správcích hutě. Většinu z nich však chyběly dostatečné odborné i organizační schopnosti, což se zřetelně odrazilo jak na vnitřních poměrech ve sklárně, tak na klesající produkci, problémech s odbytem i v přerušování výroby.

Navzdory četným obtížím však meziválečná etapa přinesla zajímavé výsledky z hlediska výtvarného vývoje harrachovského skla. Zásadní zásluhu na tom měl firemní kreslič a návrhář Rudolf Schwedler (1896-1981), jedna z nejvýraznějších, přesto ale polozapomenutých postav z historie sklárny; osobnost, která od roku 1918 rozsáhlou návrhářskou tvorbou určovala podobu skla z Nového Světa až do závěru padesátých let. Schwedler zpočátku navázal na svého předchůdce Julia Jelínka a soustředil se na návrhy barevně vrstvených váz s probušovanými vzory. Rané období své tvorby pak završil sérií návrhů pro Mezinárodní výstavu dekorativního umění a moderního průmyslu v Paříži roku 1925. Jejich vysoké ocenění a zařazení mezi reprezentativní ukázky československého sklářského umění jednoznačně potvrdilo Schwedlerovu individualitu a stylově originální přístup k řešení broušeného skla. Hledání nových přístupů k dekorativnímu zpracování skla brusným kotoučem však bylo jen částí jeho rozsáhlé a mnohostranné návrhářské činnosti, již výrazně a osobitě obohatil české sklo ve stylu art deco. Po roce 1925 obrátil zájem k možnostem leptaného skla, na četných návrzích nápojového skla či toaletních souprav využil rovněž malované a stříkané dekory.

Závěr Schwedlerovy předválečné tvorby přichází s přípravou na Světovou výstavu v Paříži roku 1937 v návrzích hutnicky tvarovaných objektů, zejména v sérii dynamických zvířecích plastik ryze dekorativního charakteru. Zkušenosti s vlastnostmi masivní hmoty žhavé skloviny a možnostmi její modelace, které v tomto období své tvorby Schwedler získal, pak plně zužitkoval v poválečném období.

Zábor československého pohraničí v roce 1938 znamenal zastavení práce ve sklárně a ani snaha Rudolfa Endlera, od roku 1943 nového majitele sklárny, nezabránila poklesu a poté i celkovému úpadku výroby.

Sledování etap historického a uměleckořemeslného vývoje harrachovského skla přineslo v mnoha ohledech nové, někdy dokonce nečekané poznatky a výrazně napomohlo upřesnit jeho postavení nejen v souvislostech českého sklářského umění 2. poloviny 19. a počátku 20. století. Podrobné časové rozčlenění produkce, které se opíralo o studium archívních pramenů, se stalo východiskem k roztřídění a srovnávacímu rozboru jednotlivých skupin výrobků a k následnému podchycení vlivů a tendencí, jimiž byla podoba harrachovského skla spoluurčována. Poprvé se také podařilo v širší míře archivně podchytit soubory a následně i fyzicky identifikovat vícere exponáty připravované a posléze úspěšně vystavované na důležitých soudobých přehlídkách uměleckého řemesla, zejména na světových výstavách pořádaných v evropských i zámořských metropolích. Mezinárodním uznáním a množstvím ocenění získaných za vystavené sklo tak bylo potvrzeno nejen přední, lépe řečeno špičkové postavení novosvětské sklárny mezi českými výrobci stolního a dekorativního skla. Identifikace exponátů i rozbor jejich tvarů a dekorů však nadto, v širších souvislostech, umožnila hlouběji vystopovat a pochopit impulsy, které ovlivňovaly soudobou českou uměleckořemeslnou tvorbu.

Významným posunem a obohacením dosavadních znalostí o českém historizujícím skle je objasnění role osobností určujících podobu produkce, především autora návrhů mnohých orientalizujících i novorenesančních skel, firemního kresliče a návrháře Josefa Petříčka. Obdobně nyní vystupuje do popředí československého sklářského designu meziválečných let osobnost dosud opomíjeného Rudolfa Schwedlera.

VÝBĚR Z POUŽITÉ LITERATURY

ZKRÁCENĚ CITOVANÁ LITERATURA

- ADLEROVÁ Alena: *Česká secese, užité umění*, kat. výst., Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, Praha 1981
- ANSCHIRINGER A.: *Album der Industrie des Reichenberger Handelskammer-Bezirks* 1858
- BOTT Gerhard./ HELLER Carl Benno: *Jugendstil - art nouveau, modern Style, nieuwe Kunst, Kunsthandwerk um 1900*, kat. Hessisches Landesmuseum Nr.1, Darmstadt 1965
- BROŽOVÁ Jarmila: *Historismus. Umělecké řemeslo 1860-1900*, kat. výst., Uměleckoprůmyslové muzeum Praha, Praha 1976
- BROŽOVÁ Jarmila: *České sklo 1800-1860*, kat. výst., Uměleckoprůmyslové muzeum Praha, Praha 1977
- FISCHER Karl R.: *Die Glashütte in Harrachsdorf-Neuwelt*, Mitteilungen des Vereines für Heimatskunde des Jeschken-Iser-Gaues, 26, 1932, č. 1, s. 1–6
- HAJDAMACH Charles R.: *British Glass 1800-1914*, Woodbridge 1993
- Harrachov, Czechoslovakia 1712-1982*, Harrachov 1982
- HETTEŠ Karel: *Úvaha nad osudem harrachovské sklárny*, in: Tvar XIV, 1963, č. 9-10, s. 267-278
- JONES Owen: *The Grammar of Ornament*, London 1856
- KRIMMEL Berndt / KOTALÍK Jiří, a. d.: *Tschechische Kunst 1878-1914, Auf dem Weg in die Moderne*, kat. výst., Mathildenhöhe Darmstadt, Darmstadt 1984
- MUNDT Barbara: *Historismus. Kunsthandwerk und Industrie im Zeitalter der Weltausstellungen. Staatliche Museen Preußischer Kulturbesitz. Kataloge des Kunstgewerbemuseums Berlin Bd. VII*, Berlin 1973/1983
- NEUWIRTH Waltraud: *Glas 1905-1925. Vom Jugendstil zum Art Deco, Band I*, Wien 1985
- NEUWIRTH Waltraud: *Schöner als Bergkristall - Ludwig Lobmeyr - Glas Legende*, Wien 1999
- HÖTL Georg (ed.), *Das Böhmisches Glas 1700-1950, Bd. I-VII*, Glasmuseum Passau 1995
- PAZAUREK Gustav Edmund: *Moderne Gläser*, Leipzig 1901
- RACINET Albert Charles Auguste: *L'Ornement polychrome*, Paris 1869-1872
- SCHÖTTNER Jan, *Harrachovská sklárna Nový Svět v první polovině 19. století*, České Budějovice 2011
- SPIEGL Walter: *Glas des Historismus*, Braunschweig 1980
- STARÁ Dagmar / SVATOŇOVÁ Jana / ŠAMÁNKOVÁ Eva / URBANCOVÁ Jana: *Harrachovské sklo*, kat. výst., Národní muzeum Praha, Praha 1988
- SVATOŇOVÁ Jana / URBANCOVÁ Jana: *Sklárna Harrachov 1712-1987*, kat. výst., Muzeum skla a bižuterie Jablonec nad Nisou, Nový Bor 1987
- VINTER Vlastimil: *Dějiny skláren v Rokytnici nad Jizerou, Rokytnu, Rýžovišti a Novém Světě* (disertační práce), Kabinet pro teorii a dějiny umění, FF UK, Praha 1951

KATALOGY VÝSTAV (CHRONOLOGICKY)

- The Art Journal Illustrated Catalogue: The Industry of all Nations 1851*, London 1851
- Official Descriptive and Illustrated Catalogue of the Great Exhibition of the Works of Industry of all Nations 1851*, London 1851
- International Exhibition, 1862: Official Catalogue of the Industrial Department*, London 1862
- Illustrierter Katalog der Londoner Industrie-Ausstellung von 1862*, Leipzig 1863
- Illustrierter Katalog der Pariser Industrie-Ausstellung von 1867*, Leipzig 1868
- International Exhibition, Philadelphia 1876. Official Catalogue*, John R. Nagle and Company, Philadelphia, 1876
- Všeobecná zemská výstava 1891 v Praze. Hlavní katalog*, Praha 1891
- Amtlicher Special-Katalog der österreichischen Abtheilung auf der Weltausstellung in Chicago 1893*, Wien 1893
- Offizieller Führer durch die oesterreichischen Abtheilungen der Weltausstellung Paris 1900*, Wien 1900

VÝSTAVNÍ ZPRÁVY A KOMENTÁŘE (CHRONOLOGICKY)

- REDGRAVE Richard: *Supplementary Report on Design*, in: REPORT 1851, s. 708-749
- Great Exhibition of the Works of Industry of all Nations 1851. Reports by the Juries on the Subject in the Thirty Classes into which the Exhibition was Divided. Presentation Copy*, William Clowes & Sons, London 1852
- WYATT Matthew Digby: *The Industrial Arts of the Nineteenth Century. A Series of Illustrations of the Choicest Specimens Produced by Every Nation at the Great Exhibition of Works of Industry. Vol. 1, 2*, London: Day & Son, 1851-53
- G.: *Das böhmische Glas auf der Pariser Industrieausstellung*. In: Bohemia, 28, 1855, s. 770-771
- JONÁK Eberhard Anton: *Bericht über die allgemeine Agricultur- und Industrie-Ausstellung zu Paris im Jahre 1855, II. Band, IV.-VI. Gruppe, XII.-XIII. Classe*, Wien 1857-58
- WARING John Burley: *Masterpieces of Industrial Art & Sculpture at the International Exhibition, 1862*, Vol. 1-3, London 1863
- ARENSTEIN Joseph: *Österreichischer Bericht über die Internationale Ausstellung in London 1862*, Wien 1863
- HALLWICH Herrmann: *Nordböhmen auf der Weltausstellung in Wien 1873*, Liberec 1873
- LÜTZOW Carl von (Hrsg.): *Kunst und Kunstgewerbe auf der Wiener Weltausstellung 1873*, Leipzig 1875
- SMITH Walter (ed.): *The Masterpieces of the Centennial International Exhibition illustrated. Volume II, Industrial Art*, Philadelphia 1876-78
- České oddělení na výstavě Antverpské, Světozor, 19, 1885, s. 622
- SCHMIDT Alexander: *Von der Universal-Ausstellung in Paris 1889*, Sprechsaal, 23, 1890, s. 97-98, 115-116
- DK.: *České sklo na výstavě*, Světozor, 25, 1891, s. 459, 462

- KOULA Jan.: *Moderní sklo na výstavě*, in: Časopis výstavní. Zprávy spolku architektů a inženýrů v království českém, věnované Zemské jubilejní výstavě v Praze 1891, 25, 1891, s. 242-243
- KRONBAUER Rudolf Jaroslav: *Naše Jubilejní výstava*, Praha 1892
- BENEŠOVSKÝ-VESELÝ J. V.: *Sklářství*, in: ŠIMÁČEK, F. (ed.): Jubilejní výstava zemská Království českého v Praze 1891, Praha 1894, s. 492-495
- Das Glas auf der Columbischen Weltausstellung*, in: Sprechsaal, 27, 1894, s. 2-4, 27-28, 48-49, 52-53, 99-100, 149-150
- VOGEL Karel: *Bericht über die Weltausstellung in Chicago 1893*, Pilsen 1894 (také česky *Zpráva o světové výstavě v Chicagu 1893*, Plzeň 1894)
- KADLEC Bohdan: *Sklářství*, in: Sto let práce. Zpráva o všeobecné zemské výstavě v Praze 1891, III. díl, Praha 1895, s. 327-331
- Český interiér na světové výstavě v Paříži 1900*, in: Dílo, 1, 1903, s. 91-97, Abb.
- FISCHEL Hartwig: *Ausstellung Österreichischer Kunstgewerbe 1913-1914 im Österreichischen Museum*, in: Kunst und Kunsthandwerk, 16, 1913, s. 613-645
- BECKERT Adolf: *Österreichisches und böhmisches Glas auf der Internat. Kunstgewerbeausstellung Paris, II. Die böhmische Glasfabriken*, Die Schaulade, 2, 1926, s. 85-91

POUŽITÉ PRAMENY A ARCHIVNÍ FONDY

PRAMENY

GEDENK-BUCH 1891

Gedenk-Buch der Erchaucht Graf von Harrach'schen Glasfabrik von Neuwelt. Angelegt auf hohen Befehl Seiner Erlaucht der regierenden Herr Johann Grafen Harrach zu Rohrau, etc. etc. etc., im Jahre 1891. Karl Jelínek Glasfabricks – Cassier, Archív Uměleckoprůmyslového musea v Praze

ARCHIVNÍ FONDY

Firemní archiv, Sklárna Novosad & syn, Harrachov (FA)

Státní oblastní archiv Zámorsk, Harrachovské sklárny Nový Svět (HSNS)